

Мижидийн Лхамсүрэн

Он сар өдөр, төрсөн газар	1924, Төв аймгийн Лүн сум
Үндсэн сүм хийд	Цагаан толгойн хурал
Б.Ринченгийн сүм, хийдийн нэр	Цагаан толгойн хурал
Ярилцлаганд дурдагдсан бусад сүм хийдүүд	Их Хүрээ

- Та шавилж байсан хийдийнхээ тухай ярьж өгөөч.

Цагаан толгойн жас нь Богдын шавьд (Богд хааны харъяа нутаг) харьяалагддаг байв.

- Хэдэн сүм дугантай байсан бэ?

Цагаан толгойн жас нь том Энхийн Хурлын салбар бөгөөд нэг модон сүмтэй байсан.

- Хэдэн ламтай байсан бэ?

50-60 орчим ламтай байжээ. Лам нар болон шавь нар Жасын сүмд амьдардаггүй, харин өглөөд морьтой ирж, орой харьдаг байв.

- Харъяа өрхүүд байсан уу?

Хийдийн жасын 100 гаруй хонь, нэг азарга адуу (10-20) адуутай хийдийн сүргийг хариулдаг байсан бөгөөд Цагаан толгойн жасад олон ном судар, Бурхан шүтээн, шүтээн зураг байдаг.

- Хятад иргэд байсан уу?

Ойр орчимд нь хятад иргэд болон бөө нар байгаагүй.

- Та жасад хэдэн настайдаа шавилж байсан бэ?

6 настайгаасаа эхлээд өсвөр нас хүртлээ Цагаан толгойн жасад сууж байгаад 130 км зайтай байх Их Хүрээний лам нартай ном сурахаар явж, Их Хүрээний 30 аймгийн нэг болох Зоогой аймагт амьдарч байжээ.

- Цагаан хурлын жас ямар байсан бэ?

Цагаан толгойн жас дахь шашны эд өлөг, тухайлбал хэнгэрэг, цан, бурхны дүр, Зонховын шүтээн дүр зэрэг нь одоогийн Улаанбаатар хотын Дашчойлон хийдийнхтэй их төстэй байсан.

- Ямар ном хурал хурдаг байв?

МОНГОЛЫН СҮМ ХИЙДИЙН ТҮҮХЭН ТОВЧООН, МЭДЭЭЛЭЛ-ЯРИЛЦЛАГА

Цагаан толгойн жасын хамгийн нэртэй лам нь Чойрын буюу гүн ухааны номоороо алдартай байсан бөгөөд түүний шарилийг хийдийн өмнөд зүгт байх Дайчин ууланд оршоож, хойдын буянд зориулан үе үе хурал, зан үйл хийдэг байв. Энэ хийдэд Хангал, Чого, Дүлцэн, Ерөөл, Балданлхам, Жамсран зэрэг томоохон хурал номыг хурдаг байсан.

- Гол шүтээн нь ямар бурхан байсан бэ?

Балданлхам, Жамсран хоёр догшин хангал бурхад нь Цагаан толгойн гол сахиус шүтээн байжээ. Жамсран бурхныг дуудахад "тэнгэрээс" бууж ирэх боловч ирж чадахгүй үедээ Чойжинг төлөөлөн илгээдэг гэсэн түгээмэл ойлголт байдаг. Чойжин бол Жамсрангийн элч, хэлмэрч байсан гэдэг.

- Бусад хүрээ хийдээс лам нар ирдэг байсан уу?

Өнөөгийн Лүн суман дахь олон Жасын лам нар заримдаа хуралд чуулдаг байсан. Цагаан толгойн Жас дахь томоохон хуралд Их Хүрээ /Улаанбаатарын зарим номтой лам нар оролцож байсан бөгөөд Жасын тэргүүн хамба (Хамба лам), цорж лам нар Их Хүрээнд суралцдаг байсан.

- Хэдий үед хаагдсан бэ?

Цагаан толгойн жасыг 1921-1927 оны үед сүйтгэсэн бөгөөд Жасын эд хөрөнгийн ихэнхийг шатааж, гол руу үйн, хийд "газрын хөрснөөс арчигдсан". Хувьсгалын дараанаас Улаанбаатар хотод амьдрах болсон.

Улаанбаатар хотын Дашчойлон хийдийн лам

Ярилцсан: М.Жужа, Т.Кристина, 2004